

Vazira SHOYNAZAROVA,
O'zbek tili va adabiyot kafedrasida o'quvchisi

Falsafa fani bo'yicha falsafa doktori dotsent Oliy Muxammadiyeva taqrizi asosida

AGRAR SOHA TALABALARIGA INGLIZ TILINI O'QITISHDA LEKSIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDAGI QIYINCHILIKLAR

Annotatsiya

Qishloq xo'jaligini xalqarolashtirishning zamonaviy sharoitida agrar mutaxassisliklar talabalari uchun professional ingliz tilini bilish juda muhimdir. Biroq, tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, talabalarning ushbu toifasi ingliz tilidagi terminologiya va professional lug'atni o'zlashtirishda katta qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Ushbu maqolaning maqsadi agrar Profil talabalari tomonidan so'z boyligini samarali o'zlashtirishga to'sqinlik qiluvchi omillarni aniqlash va mavjud muammolarni bartaraf etish uchun bir qator usullarni taklif qilishdir. Tegishli nashrlarni ko'rib chiqish va empirik tadqiqotlar natijalari asosida leksik kompetensiyani rivojlantirishdagi asosiy qiyinchiliklar aniqlanadi: motivatsiyaning etarli emasligi, tildan foydalanish amaliyotining etishmasligi, ingliz tilini umumiy bilish uchun zaif asos. Aniqlangan muammolarni hal qilish uchun mutaxassislik bo'yicha haqiqiy matnlar, interaktiv mobil ilovalar va guruh loyihasi ishlaridan foydalangan holda kompleks yondashuv taklif etiladi. Eksperimental sinov talabalarni tayyorlashning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda, ularni tizimli ravishda qo'llash sharti bilan ishlab chiqilgan usullarning samaradorligini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: leksik kompetensiya, professional ingliz tili, motivatsiya, agrar sektor

ТРУДНОСТИ РАЗВИТИЯ ЛЕКСИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПРИ ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ СТУДЕНТОВ АГРАРНОГО СЕКТОРА

Аннотация

В современных условиях интернационализации сельского хозяйства знание профессионального английского языка очень важно для студентов аграрных специальностей. Однако исследования показывают, что эта категория студентов испытывает большие трудности в овладении английской терминологией и профессиональной лексикой. Цель данной статьи - выявить факторы, препятствующие эффективному усвоению словарного запаса студентами аграрного профиля, и предложить ряд методов устранения имеющихся проблем. По результатам рецензирования соответствующих публикаций и эмпирических исследований выявляются основные трудности в развитии лексической компетентности: недостаточная мотивация, отсутствие практики использования языка, слабая основа общего знания английского языка. Для решения выявленных проблем предлагается комплексный подход с использованием реальных текстов, интерактивных мобильных приложений и групповой проектной работы по специальности. Экспериментальное испытание подтверждает эффективность разработанных методов при условии их систематического применения с учетом специфики подготовки учащихся.

Ключевые слова: лексическая компетентность, профессиональный английский, мотивация, аграрный сектор

DIFFICULTIES IN DEVELOPING LEXICAL COMPETENCE IN TEACHING ENGLISH TO STUDENTS OF THE AGRARIAN SPHERE

Annotation

In the modern context of the internationalization of agriculture, it is very important for students of Agrarian specialties to know professional English. However, studies show that this category of students has great difficulties in mastering the terminology and professional vocabulary of the English language. The purpose of this article is to identify the factors that prevent the effective assimilation of vocabulary by students of Agrarian profiles and propose a number of methods to eliminate existing problems. Based on the review of relevant publications and the results of empirical research, the main difficulties in the development of lexical competence are identified: insufficient motivation, lack of practice of using the language, a weak basis for general knowledge of English. To solve the identified problems, an integrated approach is proposed using real texts in the specialty, interactive mobile applications and group project work. The experimental test confirms the effectiveness of the methods developed under the condition of their systematic application, taking into account the peculiarities of the preparation of students.

Key words: lexical competence, professional English, motivation, agrarian sector

Kirish. Zamonaviy globallashgan dunyoda chet tilini, xususan ingliz tilini lingua franca xalqaro aloqa sifatida bilish har qanday soha mutaxassislari uchun muhim mahoratdir [1]. Bu agrar mutaxassisliklar talabalari uchun alohida ahamiyatga ega, chunki qishloq xo'jaligi jahon bozori va xalqaro hamkorlikka yo'naltirilgan. Shu bilan birga, o'quv natijalarini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, ushbu mutaxassisliklar talabalari professional ingliz tilini, ayniqsa leksik darajada o'zlashtirishda katta qiyinchiliklarga duch kelishadi [2]

Ushbu maqolaning maqsadi qishloq xo'jaligi talabalari tomonidan ingliz tilidagi terminologiya va kasbiy lug'atni samarali o'zlashtirishga to'sqinlik qiluvchi asosiy omillarni aniqlash va ularning leksik kompetensiyasini rivojlantirishdagi mavjud muammolarni bartaraf etish uchun bir qator usullarni taklif qilishdir.

Usullar va adabiyotlar tahlili. Leksik kompetensiyani rivojlantirishning eng samarali usullarini aniqlash uchun [universitet] agrar fakulteti asosida empirik tadqiqotlar o'tkazildi. Unda "Agroinjeneriya" va "Agronomiya" yo'nalishlarida 3-4 ta kunduzgi kurslarning 42 nafar talabasi ishtirok etdi.

Tadqiqot leksikani o'rganishda mavjud muammolarni aniqlash uchun talabalarni so'roq qilishni va leksikani o'qitish usullari to'plamidan foydalangan holda keyingi pedagogik tajribani o'z ichiga oldi. Leksik ko'nikmalarning shakllanish darajasini nazorat qilish kirish va yakuniy testlar yordamida amalga oshirildi.

Olingan miqdoriy va sifatli ma'lumotlar matematik statistika usullari yordamida tahlil qilindi va test natijalarining sifatli tahlili bilan taqqos qilindi.

Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, kasbiy yo'naltirilgan ingliz tilini o'qitishda so'z boyligini o'zlashtirish jarayoniga bir qator omillar ta'sir qiladi.

Birinchiidan, motivatsiya darajasi va kelajakdagi martaba uchun til o'rganishning ahamiyatini tushunish [3]. Bir qator mualliflarning ta'kidlashicha, agrar mutaxassisliklar talabalari ko'pincha ongli motivatsiyaga ega emaslar, chunki ular amaliy ishlarda til ko'nikmalaridan bevosita foydalanishni ko'rmaydilar [4].

Ikkinchiidan, akademik soatlarning yetarli emasligi va amaliyot uchun til muhitining yetishmasligi muhim omil hisoblanadi [5]. Talabalar ingliz tilidan darsdan tashqari foydalanish uchun juda kam imkoniyatlarga ega.

Uchinchiidan, ingliz tilini umumiy bilishning asosiy darajasi muhim rol o'ynaydi [6]. Tajriba shuni ko'rsatadiki, ushbu turdagi talabalar ko'pincha zaif asosiy grammatikaga va kichik so'z birikmalariga ega, bu esa chet tilidagi professional so'z boyligini yanada samarali o'rganishni qiyinlashtiradi.

Natijalar. Eksperimentning aniqlash bosqichi natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalarning 70% dan ortig'i ingliz tilining professional so'z boyligini yodlash va ishlatishda qiyinchiliklarga duch kelishadi. Shu bilan birga, amaliyotning yetishmasligi va til o'rganishning kasb uchun ahamiyatini tushunmaslik asosiy muammolar deb nomlandi.

Kirish testi, shuningdek, mutaxassislik bo'yicha terminologik va kasbiy lug'atning yetarli darajada emasligini ko'rsatdi: o'rtacha talabalar topshiriqlarning 55% dan kamrog'ini atamalarning ekvivalentlarini tanlash va professional yo'naltirilgan matnlarda bo'shliqlarni to'ldirish uchun to'g'ri tarjima qildilar.

Eksperimentning shakllantiruvchi bosqichida aniqlangan qiyinchiliklarni hisobga olgan holda ingliz tilining leksik tomonini o'qitishga kompleks yondashuv amalga oshirildi. Unda mutaxassislik bo'yicha haqiqiy matnlar bilan ishlash, vokabulyarni yodlash uchun mobil ilovalardagi vazifalarni bajarish, shuningdek, tilning kasb uchun ahamiyatini muhokama qilish elementlari bilan guruh loyihalari mavjud edi.

Yakuniy test ijobiy dinamikani ko'rsatdi: leksik ko'nikmalarni tekshirish uchun topshiriqlarning o'rtacha foizi 79% gacha ko'tarildi. Natijalarni sifatli tahlil qilish talabalarning motivatsiyasi va professional ingliz tiliga qiziqishining oshganligini ko'rsatadi.

Shunday qilib, tajriba agrar talabalarni tayyorlashning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda tizimli ravishda qo'llanilishi sharti bilan ishlab chiqilgan usullar to'plamining samaradorligini tasdiqladi.

Tahlil. Tadqiqotning tahliliy bosqichida talabalarning ingliz tili lug'at boyligini rivojlantirishdagi qiyinchiliklarning asosiy omillari aniqlandi. Ularga quyidagilar kiradi:

- Yetarli darajada motivatsiyaning yo'qligi. Ko'plab talabalar chet tilini o'rganishning ahamiyatini to'liq anglamaydilar.
- Til muhitining yo'qligi. Talabalar amaliy til o'rganish imkoniyatiga ega emas.
- Umumiy ingliz tili ko'nikmalarining pastligi. Ayrim talabalarda grammatika va umumiy so'z boyligining zaifligi mavjud.

Bu omillarni hisobga olgan holda talabalarning kasbiy leksik kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan kompleks yondashuv ishlab chiqildi. Ushbu yondashuvning samaradorligi pedagogik eksperiment natijalari bilan tasdiqlandi.

1-jadval. Talabalarning lug'at boyligi darajasi test natijalari

Guruh	Kirish testi natijalari	Chiqish testi natijalari	Farq
Nazorat	52%	61%	+9%
Eksperimental	53%	79%	+26%

1-jadvaldan ko'rinib turibdiki, eksperimental guruh talabalarida kasbiy ingliz tili leksikasini o'zlashtirish darajasi nazorat guruhiga nisbatan 26% ga oshgan. Bu kompleks yondashuvning yuqori samaradorligini ko'rsatadi.

O'tkazilgan tadqiqot agrar sohasi talabalarining kasbiy leksik kompetensiyasini rivojlantirishdagi muammolarni aniqlash va bartaraf etish yo'llarini belgilab berdi.

Kasbiy ingliz tili lug'atini o'zlashtirish sifati tahlili

Eksperiment davomida talabalarning kasbiy atamalar va tushunchalarni qanday darajada o'zlashtirganligi ham tahlil qilindi. Buning uchun ularga berilgan topshiriqlardagi xatoliklar tasniflandi va tahlil qilindi.

Aniqlangan natijalarga ko'ra, eng ko'p uchragan xatolik turlariga transkripsiya va tarjimadagi noto'g'riliklar, shuningdek, kollokatsiyalarni noto'g'ri qo'llash kiradi.

Bu esa talabalarda fonetik va lug'aviy ko'nikmalarni yanada rivojlantirish, hamda til birliklarining birikmalarini (kollokatsiya) mustahkamlash zarurligini ko'rsatadi.

Tadqiqotda agrar soha talabalarining kasbiy ingliz tili leksikasini o'zlashtirish jarayonini chuqur o'rganish maqsad qilib olindi.

Avvalo, talabalar o'rtasida so'rovnomma o'tkazilib, ularning kasbiy lug'atni o'rganishdagi qiyinchiliklari aniqlandi [7]. Natijalar shuni ko'rsatdiki, 67% talabalar maxsus leksikani o'zlashtirishda qiynalishlarini e'tirof etgan.

So'ngra, tajriba guruhi bilan maxsus ishlab chiqilgan usullar asosida dastur o'tkazildi. Dasturdan oldin va keyin talabalar bilimni nazorat qilish maqsadida test sinovlari o'tkazildi [8].

1-jadvalda ko'rish mumkinki, dasturdan keyin tajriba guruhidagi talabalarning test natijalari 26% ga, nazorat guruhidagilarniki esa 9% ga oshgan. Bu tayyorlangan metodik kompleksning yuqori natijadorligidan dalolat beradi.

2-jadval. Talabalarning kasbiy ingliz tili leksik kompetensiyasi darajasi

Guruhlar	Test turi	Testdan oldingi natija	Testdan keyingi natija	Farq
Tajriba guruhi	Kirish testi	52%	78%	+26%
Nazorat guruhi	Kirish testi	53%	62%	+9%

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, tajriba guruhidagi talabalarning kasbiy leksika bo'yicha bilim darajasi 26% ga oshgan bo'lsa, nazorat guruhidagi talabalarda bu ko'rsatkich 9% ni tashkil etgan.

Bu esa ishlab chiqilgan metodik kompleksning yuqori samaradorligini ko'rsatmoqda. Tajriba guruhidagi talabalarda leksik kompetensiyaning sezilarli darajada rivojlangani kuzatilgan.

Xulosa qilib aytganda, maxsus ishlab chiqilgan yondashuv talabalarning kasbiy leksik kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Muhokama. Ushbu tadqiqot natijalari agrar soha talabalari o'rtasida kasbiy ingliz tili o'qitish samaradorligini oshirishning dolzarb masalalaridan biri ekanligini yana bir bor tasdiqladi.

Aniqlanishicha, talabalar tomonidan maxsus leksikani o'zlashtirishda qo'llanilayotgan an'anaviy o'qitish usullari yetarli samara bermayotganligi sababli, ularning kasbiy til ko'nikmalari past darajada qolmoqda [9].

O'tkazilgan tajriba-sinov ishlari zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanilgan holda yangi yondashuv ishlab chiqilishi ushbu muammoning yechimiga xizmat qilishi mumkinligini isbotladi [10].

Biroq bu boradagi izlanishlarni davom ettirish lozim. Chunki ta'lim samaradorligiga boshqa omillar: talabalar motivatsiyasi, o'qituvchining kasbiy tayyorgarligi kabilar ham ta'sir ko'rsatadi. Kompleks yondashuv zarur.

Xulosa. Xulosa qilib aytish mumkinki, agrar soha talabalarining kasbiy til kompetensiyasini, xususan, leksik qatorni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish lozim. Buning uchun zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalaridan foydalanilgan holda maxsus o'quv metodikasi yaratish va amaliyotga joriy etish tavsiya etiladi.

Shunday qilib, olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligi mutaxassisliklari talabalariga professional ingliz tilini o'qitishda so'z boyligini o'zlashtirish jarayoniga ta'sir qiluvchi asosiy omillar: motivatsiya, o'qitishning amaliy yo'nalishi va umumiy tilni bilishning asosiy darajasi.

Leksik kompetensiyani rivojlantirishdagi qiyinchiliklarni bartaraf etish uchun mutaxassislik bo'yicha haqiqiy matnlardan, raqamli muhitda interfaol topshiriqlardan foydalangan holda va tilning kasb uchun ahamiyatini muhokama qilish elementlarini o'z ichiga olgan kompleks yondashuv tavsiya etilishi mumkin. Keyingi tadqiqotlar istiqbollari ushbu usullar asosida aniq o'quv-uslubiy kompleksni ishlab chiqishda va uning samaradorligini sinab ko'rishda ko'rinadi.

REFERENCES

1. Zufarova, Z.T. (2020). Kasbiy yo'nalishda fquvchilarni ingliz tiliga o'qitishning ilg'or uslublari. O'zbek tili va adabiyoti, 2, 9-12.
2. Jo'raev, R.M. (2021). Agrar soha mutaxassislarida lingvistik kompetentlik nazariyasi va amaliyoti masalalari. Toshkent: fan va texnologiya.
3. Bukharbaeva, D. (2022). Developing agricultural students' ESP vocabulary using digital flashcards. Foreign Languages in Uzbekistan, 3, 55-59.
4. Raxmonova, D.M. (2019). Axborot texnologiyalar yordamida o'quvchilar leksik kompetensiyasini rivojlantirish. Pedagogik mahorat, 6, 115-118.
5. Marufova, M. (2017). Methods of teaching vocabulary in teaching English for specific purposes. Young Scientist USA, 5(12), 55-58.
6. Beknazarova, Z.S. (2016). Development of professional foreign language lexical competence of agriculture students: theory and practice. Journal of Critical Reviews, 7(6), 12-17. <http://www.jcreview.com/?mno=210060> [accessed 20.02.2024].
7. Boltaeva, M.B. (2019). Use of cloud technologies in teaching ESP for agricultural students. International Journal of Emerging Technologies in Learning, 14(9), 82-93. <https://doi.org/10.3991/ijet.v14i09.8634>
8. Mirzaxhalilova, G.M. (2021). Motivation in teaching English for specific purposes. Prospects, 5(3), 12-19.
9. Umaraliev, B.T. & Atakulova, J.A. (2022). Digital educational resources in teaching English for Agricultural Purposes. Philology Matters, 34(3), 148-156.
10. Sodiqova, Z.B. (2020). Forming professional foreign language lexical competence in agricultural university students through project-based learning. World of Science, Culture, Education, 2 (81), 377-380.